

RAPPORT

Ett effektivare rättsväsende för ett tryggare Sverige

Slutrapport från Folkpartiets rättspolitiska grupp

2010-08-12

Inledning

Vi vet att brottsligheten inte löses enbart med mer pengar till polisen. Det stora brottsförebyggande arbetet görs genom en bra politik för jobb, skola, integration och ett starkt föräldraengagemang. Men rättsväsendet behövs för att se till att saker och ting blir rätt när det gått fel.

Sverige ska vara ett tryggt land att leva i. Men idag utsätts alltför många människor för brott, och redan utsatta människor är de som drabbas värst. Det är för dessa människors skull som vi måste satsa på brottsförebyggande åtgärder och ett effektivt rättsväsende.

Det finns ungdomar som ser en kriminell karriär som den enda möjligheten att komma ur fattigdom och tråkiga omgivningar och det finns cyniska gäng som utnyttjar dessa ungdomar. Ungdomar som begår brott måste mötas av tidiga och tydliga insatser, och få alternativ till ett kriminellt liv. Om det första brottet också blir det sista kan unga människor räddas från en kriminalitet som både förstör deras egna och andras liv. Den organiserade brottsligheten måste mötas av en effektiv polis, som samarbetar internationellt och har tillräckliga verktyg.

Alliansen har genomfört flera viktiga reformer på rättsområdet, och det har gett resultat. Vi har nått vårt mål om 20 000 poliser. Det gör att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Svensk kriminalvård har lyfts vad gäller innehåll och säkerhet och vi straffen har skärpts för våldsbrott och organiserad brottslighet. Samtidigt har rättsväsendet fått ett rekordstort ekonomiskt tillskott. Men, allvarliga problem med rättsväsendets effektivitet kvarstår, och rättsväsendet måste därför fortsatt vara i fokus under nästa mandatperiod.

Folkpartiets rättspolitiska arbetsgrupp

Johan Pehrson, Örebro, ordförande
Anna Mårtensson, Jönköping
Torkild Strandberg, Landskrona
Ann-Katrin Åslund, Stockholm
Cecilia Wigström, Göteborg

Sekreterare för gruppen har varit Åsa Nilsson Söderström

Ett rättsväsende som sätter brottsoffret i centrum

Brottsoffer ska alltid prioriteras. När ett brott har begåtts ska en självklar princip gälla i hela åtgärdskedjan: Brottsoffrets rättigheter ska ges samma prioritet som den misstänktes och rättsprocessen får inte medföra att brottsoffrets problem på något sätt ökar. I varje del av rättskedjan, samt inom sjukvården och socialtjänsten, måste brottsoffrens situation därför särskilt beaktas.

Barn som bevittnar våld inom familjen är brottsoffer fullt ut. De ska inte bara bedömas som brottsoffer enligt socialtjänstlagen utan även enligt brottsbalken. Barnet ska kunna vara målsägande, och gärningsmannen kunna fällas också för de gärningar, bl.a. psykisk misshandel och olaga hot, som drabbar barnet. Vi menar också att dagens regler om brottskadeersättning för barn som bevittnat våld måste ses över, så att den förälder som har misshandlat den andra föräldern inte behöver godkänna ansökan.

Förstärk rättshjälpen. Det är en grundläggande liberal princip att alla ska ha en verklig möjlighet att få sin sak prövad i domstol, oavsett storleken på plånboken. Vi menar att dagens regler om allmän rättshjälp för tvistemål är för snäva.

Tidiga och tydliga insatser mot ungdomsbrottslighet

Inför ungdomsdomstolar och korta handläggningstiderna. Ett stort problem idag är att rättsväsendets myndigheter tar alldeles för lång tid på sig för att utreda brott där ungdomar är inblandade. Genom att skapa särskilda ungdomsdomstolar med krav på snabb handläggning vill vi säkerställa att unga som begår brott får tidigare och tydligare reaktioner från samhället. Vi vill också pröva ett system där en del av myndigheternas finansiering kopplas till hur de håller tidsfristerna

Upptäck unga i riskzonen. En statlig utredning gör bedömningen att 5000 unga riskerar att rekryteras till kriminella nätverk. Vi vill att man tar fram en riskbedömningsmanual som gör att skola, polis och socialtjänst lättare kan fånga upp unga i riskzonen. Det är också viktigt att det görs ordentliga uppföljningar av allt skolk, och att de unga som av någon anledning lämnar skolan i förtid får det stöd de behöver för att inte hamna i samhällets utkanter.

Satsa på fler fältarbetare. De kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnas ansvar för sina barn, men är ett viktigt komplement från samhällets sida.

Inrätta fler stödcentrum för unga brottsoffer runt om i landet. Unga gärningsmän har inte sällan en gång själva varit brottsoffer. Den onda cirkeln måste brytas, och vi vill därför att det ska finnas stödcentrum för unga brottsoffer i varje kommun. Det är även viktigt med särskilda insatser för unga gärningsmän och vi vill därför se fler utredningscentrum för unga gärningsmän runt om i landet.

48-timmars-garanti för unga på glid. Vi vill att föräldrar vars barn påträffas berusade eller anmälts för snatteri, vandalisering eller liknande kallas, tillsammans med sitt barn, till socialkontoret inom 48 timmar. Detsamma gäller självklart även om barnet begår grövre brott.

Prioritera insatser för ungdomar på glid. Samhället har inte råd – varken ekonomiskt eller mänskligt – att vända bort blicken när det går snett i tillvaron för ungdomar. Staten bör ta över en större del av kommunernas vårdavgifter vid SiS ungdomshem över hela landet. Garantera alla ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård uppföljning i form av eftervård.

Inför helgavskiljning. Steget mellan ingen åtgärd och att skilja barnet från föräldrarna är för stort. Inför helgavskiljning som ett alternativ där en ung person som begått brott kan avskiljas från sin normala hemmiljö under helger för att delta i påverkans och attitydprogram.

Våld mot kvinnor och barn

Obligatorisk eftervård för sexualbrottsdömda. Den som dömts för ett allvarligt eller upprepade fall av sexualbrott ska kunna åläggas av domstol att följa en individuell behandlingsplan och övervakas viss tid även efter fängelsetiden.

Granskningskommission för hantering av våldtäktsoffer. En nationell granskningskommission ska inrättas för att förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsoffer.

Kriminalisera stalkning. Vi menar att stalkning ska kriminaliseras och lagen om besöksförbud utvidgas. Den som bryter mot ett besöksförbud ska kunna åläggas elektronisk övervakning, t.ex. med fotboja.

Inför straffet grovt sexköp. Vi vill införa straffet grovt sexköp för den som köper sex av en person som är offer för människohandel eller särskilt utsatt på annat sätt.

Krafttag mot människohandel och barnsexbrott på EU-nivå. Internationella problem kräver internationella lösningar. Vi vill fördjupa samarbetet inom EU för att stoppa människohandel och barnsexbrott. Vi vill också samarbeta tätt med myndigheter i ursprungsländer och i länder där barn utsätts för övergrepp.

En effektivare polis

En effektivare polis. I dag har vi 21 självständiga polismyndigheter. Dessa bör ersättas av en sammanhållen myndighet för hela Sverige. Målet är en mer effektiv polis och att själva verksamheten lokalt kan komma närmare medborgarna genom fler synliga poliser, fler poliser snabbt på en brottsplats och ökad upplärning av brott. Ett särskilt fokus måste läggas på den lokala förankringen och medborgarinsynen.

Krafttag mot organiserad brottslighet – skapa ett svenskt FBI. En nationell operativ enhet mot grova brott ska skapas – ett svenskt FBI. Enheten ska ha mandat att prioriter och leda operationer över hela landet. I en sådan enhet bör också stora delar av Ekobrottsmyndigheten ingå. Vi menar också att penningtvätt ska kriminaliseras, möjligheten att frysa tillgångar vid grova brott underlättas och synen på vapenbrott skärpas.

Akademisk polisutbildning. Folkpartiet vill att polisutbildningen ska vara en högskoleutbildning. Samhället blir alltmer komplext och även om polisyrket till största delen är ett praktiskt yrke behöver studenterna få en bra teoretisk grund att stå på. Med forskning om polismetoder och en koppling mellan forskning och utbildning kvalitetssäkras utbildningen. För att säkerställa tillgången på polis i glesbygden bör det finnas möjlighet till distansstudier.

Fler civila utredare. Civila utredare tillför viktig specialistkompetens inom polisen. Vi vill därför att det anställs fler civila specialister inom olika områden. Vi vill också att personer med lämplig akademisk utbildning ska kunna genomgå en specialistutbildning och sedan anställas som poliser.

Renodla polisens arbetsuppgifter. Polisens arbete måste koncentreras på kärnverksamheten – att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Passärenden, viss tillståndsgivning, transporter av berusade m.m. bör kunna skötas av andra än polisen.

Lagreglera provokation. Provokation bör i högre grad vara tillåtet när det gäller att komma åt grov brottslighet. Det måste tydliggöras i vilka fall provokation ska tillåtas och vilka typer av provokation som är lagliga. Därför behöver vi en detaljreglering i lag – inte minst för att stärka rättssäkerheten.

Ett förstärkt Europol. Utveckla polisbyrån Europol till en europeisk polismyndighet som har det yttersta ansvaret för brottsutredningar där flera länder är inblandade. En gemensam polisstyrka med operativa befogenheter, som kan bistå medlemsländernas polis vid behov bör också inrättas.

Åklagare och Domstolar

Stärk domarrollen. De allra bästa juristerna behövs i vårt rättsväsende, men allt färre jurister söker idag domartjänster. Det är ett allvarligt problem. Vi vill öka domartjänsternas attraktivitet genom att lönerna blir mer konkurrenskraftiga, och att arbetsmiljö och arbetsbörda ses över. Det finns också ett behov av att se över domstolssystemet så att de utbildade domarnas inflytande stärks.

Ökat skydd för rättsväsendets personal. Åklagare och andra aktörer i rättsväsendet har en utsatt situation. Hot är en stor del av deras vardag. Vi vill utöka möjligheten till säkerhetskontroller i domstolarna. Dessutom måste vi pröva om inte fler anställda i rättsväsendet även preventivt kan få ökad rätt till sekretess i olika offentliga register.

EU-åklagare. Åklagarsamarbetet Eurojust bör utvecklas till en europeisk åklagarmyndighet med rätt att bedriva förundersökningar och beordra spaning och tillslag.

Kriminalvård

Kriminalvården ska vara en vändpunkt – inte en ändpunkt. Vi har nu mindre narkotika, färre rymningar, färre självmord än på länge i våra fängelser. Detta sker samtidigt som vi genomför mer behandlingsprogram, mer yrkesträning, mer utbildning och fler arbetar. Kriminalvården är med andra ord på rätt väg, och vi vill fortsätta på den vägen – där fokus läggs på behandling, utbildning och arbete i kriminalvården. Bara så kan vi minska återfallen i brott.

Fler alternativ till fängelse. Fängelse är inte alltid den bästa metoden, varken för att straffa eller för att hindra återfall i brott. Vi vill därför förändra påföljdssystemet, så att andra typer av straff kan användas i större utsträckning. Det handlar bland annat om samhällstjänst, fotboja och villkorligt fängelse.

Reformera rättspsykiatrin. På dagens rättspsykiatriska kliniker kan de intagna fritt använda sig av mobiltelefoner och Internet och fortsätter därigenom ibland att hota människor i sin omgivning. Det händer också att besökare har med sig narkotika och knivar. Det brådskar därför att förbättra situationen på vårdavdelningarna. Vi vill införa en möjlighet att förbjuda intagna att använda mobiltelefon och Internet samt att visitera besökare.

Ett stärkt integritetsskydd

Låt det privata vara privat. Inför ett förbud mot otillbörlig fotografering och filmning på platser där man har dragit sig undan insyn (t. ex. provhytter, duschkabiner och sovrum).

Nej till allmänt DNA-register. DNA ska liksom fingeravtryck kunna registreras när det finns särskilda skäl, främst då personer är dömda eller skäligen misstänkta för brott. Ett allmänt DNA-register över hela befolkningen är däremot oförsvarligt av integritetsskäl.

Lagstiftaren ska tänka efter – före. Vi vill införa ett krav på obligatorisk förhandsgranskning av effekten för den personliga integriteten av nya lagförslag. Precis som man idag alltid bedömer effekterna för t.ex. jämställdheten, miljön och den regionala utvecklingen, vill vi att man i framtiden bedömer regelförändringars effekter för människors personliga integritet.

Starkare myndighetsskydd för integritet. Ersätt Datainspektionen med en bredare Integritetsinspektion, och inrätta en europeisk dataskyddsmyndighet i EU.

Stoppa "Lillebror" i näringslivet. Privata företags kunddatabaser blir ett allt större problem för integriteten. Vi vill införa en tidsbegränsning på tre år för samtycke till personuppgiftsbehandling, så att en näringsidkare blir tvungen att inhämta ett förnyat godkännande för att kunden ska kvarstå i registret. Överlämnande av personuppgifter till tredje part ska kräva separat förhandsgodkännande från den berörde.

Sverige behöver en författningsdomstol. En författningsdomstol bör införas för att stärka skyddet för den svenska grundlagen.